

PROJEKT REWITALIZACJI PRZESTRZENI PUBLICZNYCH WZDŁUŻ ALEI SOLIDARNOŚCI W NOWEJ HUCIE ¹

THE REVITALIZATION PROJECT OF PUBLIC SPACE ALONG SOLI- DARNOŚCI AVENUE IN NOWA HUTA.²

Aleksandra Obrzał

mgr inż. arch. kraj.

Politechnika Krakowska
Wydział Architektury
Instytut Architektury Krajobrazu

STRESZCZENIE

Nowa Huta jest przykładem wprowadzenia w życie cech socrealistycznej urbanistyki, którego unikalność wynika również z harmonijnego współistnienia architektury z bogatą tkanką zieloną. Swoistym przekrojem przez ten organizm jest aleja Solidarności. Artykuł ukazuje charakter i potencjał przestrzeni publicznych związanej z nią części dzielnicy, przedstawia ich analizę architektoniczno – krajobrazową oraz projekt koncepcyjny.

Słowa kluczowe: projekt rewitalizacji, aleja, przestrzeń publiczna, Nowa Huta.

ABSTRACT

Nowa Huta is an example of the implementation of features of socialist realist urban planning, where uniqueness is raised by the coexistence of architecture and vegetation. Solidarności Avenue is a kind of cross-section of this urban system. The article presents the character and potential of public spaces that make up the route through the architectural - landscape analysis and conceptual design.

Key words: revitalization project, avenue, public space, Nowa Huta.

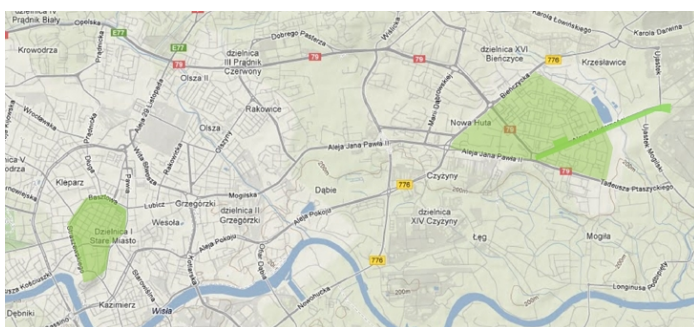
¹ Tekst stanowi streszczenie pracy magisterskiej autorki pod kierunkiem dr hab. inż. arch. Agaty Zachariasz, prof. PK, pod tytułem *Projekt rewitalizacji przestrzeni publicznych wzdłuż Alei Solidarności w Nowej Hucie - od Placu Centralnego do Centrum Administracyjnego d. Hutny im. T. Sendzimira.*, 2012, Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej

² The article is an abstract from the final thesis of the author under the direction of Prof. Eng. Arch Agata Zachariasz, prof PK, titled *The revitalization project of public space along Solidarności Avenue – between Centralny Square and Administration Center of d. Hutny im. Tadeusza Sendzimira.*, 2012, Faculty of Architecture of Cracow University of Technology.

1. WSTĘP

Przedmiotem projektu jest koncepcja rewitalizacji alei Solidarności w dzielnicy Nowa Huta w Krakowie (ryc.1). Opracowanie obejmuje projekty: przestrzeni publicznych składających się na ważny kompozycyjnie ciąg komunikacyjny oraz terenów zieleni do niego przyległych.

Celem projektu jest podkreślenie reprezentacyjnego charakteru alei, wydobycie jej znaczenia w całym układzie urbanistycznym dzielnicy poprzez podkreślenie obszarów charakterystycznych oraz dodanie nowych funkcji. Kluczowe jest również uporządkowanie poszczególnych fragmentów głównych ciągów komunikacyjnych, ich wizualne ujednoczenie, poprawa stanu infrastruktury oraz nawierzchni. Takie całościowe podejście pozwala zaakcentować znaczenie alei Solidarności dla Nowej Huty jako wyjątkowego świadka jej historii zamkniętej w krajobrazie. Na sąsiadujące z nią przestrzenie składa się bowiem zarówno układ XII-wiecznej wsi Krzesławice, jak i zabudowa socrealistyczna; zieleni doliny Dłubni a jednocześnie alejowe nasadzenia miejskiej części traktu (ryc. 2.).

Ryc. 1 Aleja Solidarności w kontekście Nowej Huty oraz układu Starego Miasta. Źródło: schemat autorki.

Fig.1 Location of Solidarności Avenue in context of Nowa Huta and system of the Old Town. Source: author's scheme

2. LOKALIZACJA, SYTUACJA PRAWNA

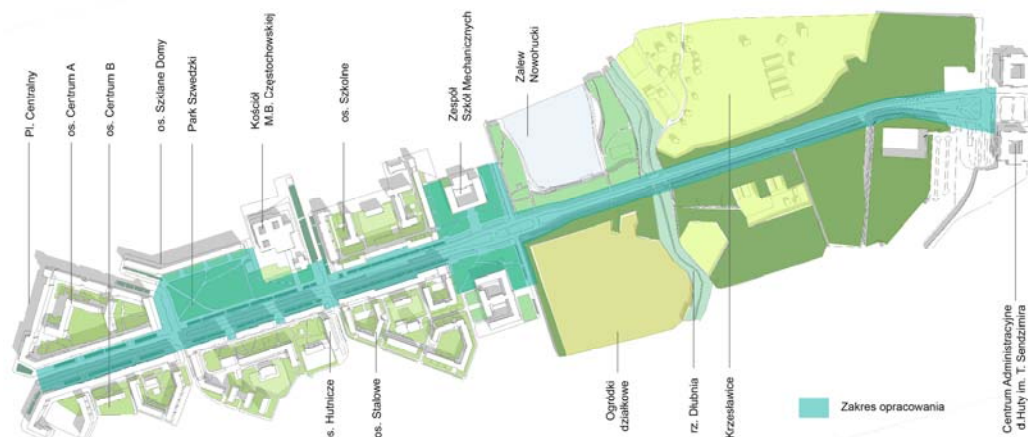
Aleja Solidarności rozpoczyna się przy Placu Centralnym im. R. Regana, kończy natomiast na skrzyżowaniu z ul. Ujastek przy Centrum Administracyjnym ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie (dawna Huta im. T. Sendzimira). Posiada dwie jezdnie o dwóch pasach ruchu w obu kierunkach, oddzielone pasem zieleni, na którym zlokalizowane zostało torowisko tramwajowe. Jest jedną z pięciu alei, o które oparty jest „wachlarz” układu urbanistycznego Nowej Huty. Ośią układu jest aleja Róż, natomiast symetryczną do biegnącej na wschód alei Solidarności jest zachodnia al. Gen. W. Andersa. Zasięg terenów miejskich w kierunku wschodnim i północnym jest związany z biegiem doliny rzeki Dłubni, stanowiącej obszar zieleni rekreacyjnej, a równocześnie izolacyjnej pomiędzy miastem a zakładem metalurgicznym. Od południa układ nowego miasta zamyka skarpa wiślana.

Układ urbanistyczny „starej” Nowej Huty wraz z całą aleją Solidarności dnia 30.12.2004 został wpisany do rejestru zabytków miasta Krakowa jako reprezentatywny przykład urbanistyki socrealizmu w Polsce.³ Tym samym wzdłuż alei przedmiotem ochrony stały się: rozplanowanie ulic, placów, zieleńców; usytuowanie, bryły i gabaryty budowli; wystrój wnętrza architektoniczno-krajobrazowych, zieleni komponowana.⁴ Dodatkowo aleja na obszarze między ul. Bulwarową a Centrum Administracyjnym d. HTS. stanowi jedną z granic dla trzech obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzen-

³ ZESPOŁY I OBIEKTY Z TERENU MIASTA KRAKOWA WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW (Stan maj 2012 r.), obiekt nr A-1132, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie, http://www.wuoz.h2.pl/site/images/rejestr_pdf/rejestr%20krakowski_aktualne.pdf

⁴ Ogłoszenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Kraków, 30.12.2004, http://www.bip.krakow.pl/?sub_dok_id=514

nego.⁵ Dzięki tym dokumentom możliwa była szczegółowa analiza kierunków rozwoju jej najbliższego sąsiedztwa na tym odcinku. Co istotne dla dzisiejszej sytuacji dzielnicy, aktualnie uchwalany jest również miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla całej najstarszej części Nowej Huty.

Ryc. 2 Aleja Solidarności wraz terenami przyległymi – zakres opracowania. Źródło; schemat autorki.

Fig. 2 Solidarity Avenue and adjacent areas – the scope of study. Source: author's scheme

3. HISTORIA

Nowa Huta, mimo iż zakładana była jako zupełnie nowy organizm, została wkomponowana w zastany układ wsi Bieńczyce, Krzesławice, Czyżyny i Mogiła. Zajął teren zdominowany przez uprawy rolnicze, zlokalizowane tu ze względu na bogate gleby brunatne i czarnoziemy.⁶ Układ nowego miasta, pomimo zmieniających się w czasie realizacji planów, jest w głównej mierze bardzo jednorodny i harmonijny. Utrzymana została koncepcja głównego projektanta Tadeusza Ptasińskiego, łącząca w sobie jako nadrzędne cechy miasta ogrodu i miasta idealnego. Wzdłuż alei Solidarności zaplanowano reprezentacyjne ciągi zabudowy mieszkaniowej z usługami w parterach. Do roku 1958 aleja nosiła nazwę alei Przdowników Pracy, następnie do 1991 funkcjonowała jako aleja W. Lenina, natomiast jej dzisiejsza nazwa nawiązuje do związku zawodowego „Solidarność”.

Nowa Huta jest układem niedokończonym, realizacji nie doczekały plany reprezentacyjnej zabudowy na osi centralnej alei Róż oraz zamknięcia układu od strony skarpy wiślanej. Na tym tle aleja Solidarności jest dziś jedynym fragmentem, którego założenia ideowe zostały zachowane w znaczącym stopniu, mimo zarzucenia planów stworzenia w miejscu dzisiejszego Parku Szwedzkiego opartej o układ geometryczny zielonej enklawy. Założenia reprezentacyjnego traktu miasta idealnego uwidaczniają się przede wszystkim w zamknięciu jej kompozycji w dalekiej perspektywie bryłą jednego z budynków Centrum Administracyjnego kombinatu. Arteria łączy w sobie również ślady wszystkich etapów powstawania Nowej Huty i późniejszych nawarstwień. Rozpoczynają ją i zamykają budynki socrealistyczne, ale w jej sąsiedztwie wzniesiono też pierwszy budynek modernistyczny dzielnicy, tzw. „blok szwedzki” (proj. J. M. Ingardenowie). Ostatnim, powstałym współcześnie budynkiem jest gmach kościoła M.B. Częstochowskiej ukończony

⁵ Są to MPZP „Dolina Dłubni – Krzesławice”, MPZP „Dolina Dłubni – obszar sportu i rekreacji” oraz MPZP „Osiedle Krzesławice”.

⁶ „Nowa Huta, Przeszłość i wizja. Studium Muzeum Rozproszonych”. Praca zbiorowa pod red. Jacka Salwińskiego i Leszka Sibili, Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Kraków 2005, s.19

w 1995 r. (proj. K. Dyga, A. Nasfeter).⁷ Charakterystyczna bryła dachu kościoła wyrasta ponad gęstą zieleń Parku Szwedzkiego jako ważny element kompozycyjny alei, jednak poprzez cofnięcie budynku za linię zabudowy nie dominuje w jej układzie.

4. ANALIZA STANU ISTNIEJĄCEGO.

4.1 Kompozycja, zieleń

W skali urbanistycznej aleja Solidarności stanowi formę monumentalną. Wyznacza w krajobrazie konkretną, czytelną linię, której bieg podkreślony został przez układ alejowy zieleni wysokiej (ryc. 3). Drzewa (głównie z rodzajów: *Tilia*, *Acer*, *Fraxinus*), które obecnie osiągają wiek 60 lat, wprowadzane były w tkankę miejską równocześnie z powstającą zabudową i dziś stanowią kompozycyjnie jej wiodący element. Bramę otwierającą to wnętrze urbanistyczne od strony pl. Centralnego tworzą dwa narożne budynki kwartałów osiedli Centrum A oraz B z arkadowymi podcieniami. Na końcowym odcinku, w sąsiedztwie kombinatu, aleja łagodnie skręca na wschód, przez co funkcję jej zamknięcia widokowego spełnia północny budynek Centrum Administracyjnego.

W ujęciu lokalnym, w kontekście dzielnicy, podzielić można aleję na dwie, zróżnicowane części. Pierwsza to odcinek biegnący przez strefę miejską od pl. Centralnego do skrzyżowania z ul. Bulwarową, zaznaczony szpalerami drzew po obu stronach i zwartymi fasadami zabudowy kolejnych kwartałów mieszkaniowych. Ich elewacje są zróżnicowane pod względem detali architektonicznych - od bogatych wykończeń loggii i boniowania do prostych lizen i gzymsów. Pierzeje urozmaicone są przełączkami, prowadzącymi w głąb osiedli oraz przelaniem linii budynków, uskokami i wysunięciami. Budynki łączy jedna linia zabudowy, zbliżone wysokości oraz charakter wykończeń. Na tym odcinku alei szerokie ciągi komunikacji pieszej oddzielone zostały od jezdni zieleńcami, co jest rozwiązaniem charakterystycznym dla całej dzielnicy. W zielonej tkance tej części alei Solidarności ważną rolę odgrywa Park Szwedzki. Obejmuje on teren 2,33 ha i stanowi uzupełnienie jej zielonej ściany od północy, ale też wprowadza kolejny, konkretny dziś masyw, kontrastujący z kamiennymi formami bloków.

Charakterystycznym elementem architektonicznym traktów pieszych są podwyższenia nawierzchni ujęte murkami, powtarzające się w dwóch miejscach przy wejściach do lokali usługowych. Niestety dziś stan wykończeniowych płyt okładzinowych jest bardzo zły, występuje ogromna ilość pęknięć oraz znacznych ubytków, a u podstawy murków leży wiele fragmentów pokruszonej okładziny. Skutecznie szpeci to nie tylko ten element, ale również wpływa na odbiór całego traktu pieszego. W podobnie złym stanie jest nawierzchnia chodników. Z powodu pozbawionych projektu uzupełnień zdegradowanych fragmentów tworzy je dziś mozaika zastosowanych materiałów. Kompozycyjnie ważnym elementem wnętrza jest pas parkingów znajdujących się wzdłuż jezdni na całej długości tego fragmentu alei (ryc. 3).

Nie były one pierwotnie projektowane, przede wszystkim ze względu na mniejszą intensywność ruchu kołowego w latach powstawania nowego miasta, a ich miejsce zajmowały kiedyś osobne pasy dla ruchu rowerowego. Ich obecne wykończenie nosi znamiona tymczasowości, nawierzchnia nie stanowi całości z resztą układu, a ze względu na obciążenia i specyfikę użytkowania, uległa wielu odkształceniom. Dodatkowym aspektem skutecznie zaburzającym rytm alei i układ zieleńców, jest kwestia dostępności do parkowanych samochodów. Parkowane są one na skraju trawników, które, podzielone zbyt małą liczbą łączników, są nagminnie deptane przez kierowców próbujących najkrótszą drogą dostać się na chodnik.

⁷Waldemar Komorowski „Nowa Huta – zabytek socrealizmu” [w:] Krakowska Teka Konserwatorska, Tom I, Kraków 2000, s. 81

Ryc.3 Aleja Solidarności – widok w kierunku północno wschodni, na zamknięciu perspektywy budynki centrum administracyjnego kombinatu. Źródło: fot. autora

Fig.3 Solidarności Avenue – view in northeast, in the background buildings of Administrative Centre for Steelwork. Source: the author's photo

Otoczenie alei zmienia się na wysokości skrzyżowania z ul. Bulwarową. Swoistą cezurę dla szerokości traktu stanowi układ kwartałów zwartej zabudowy „starej” Nowej Huty. Dwa ostatnie budynki obu pierzei, jakimi są wolnostojący gmach Zespołu Szkół Mechanicznych po północnej stronie oraz budynek częściowo zajęty przez oddział Prokuratury Rejonowej po południowej, zostały cofnięte względem wcześniej obowiązującej linii zabudowy. Od ulicy oddziela je szeroki pas zieleni. Dzięki wiodącym wzrok szpalerom drzew, doskonale z tego miejsca podkreślone są dalekie perspektywy zarówno na południowy zachód, w kierunku pl. Centralnego, jak i w kierunku kombinatu. Drugi, podmiejski fragment alei Solidarności stanowi odcinek biegnący od ul. Bulwarowej przez dolinę Dłubni oraz związane z nią tereny rekreacyjne Zalewu Nowohuckiego oraz ogródków działkowych. Następnie aleja wznosząc się po rzeźbie terenu, mijają dawną wieś Krzesławice, szeroki pas zieleni izolacyjnej kombinatu i w końcowym odcinku, przed bramą wejściową na teren huty, łączy się z ul. Ujastek. W tak bogatym i różnorodnym zbiorze zieleni na całej jej długości realizuje się dziś znakomicie idea miasta ogrodu. Dodatkowo omówiona strefa stanowi integralny fragment biegnącego przez ten teren korytarza ekologicznego.

4.2 Komunikacja

W analizie stanu istniejącego alei istotna jest również skala ruchu, zarówno pieszego jak i kołowego. Biegają nią trasy linii autobusowych i tramwajowych komunikacji miejskiej, a przystanki umieszczone zostały w strategicznych miejscach - przy skrzyżowaniu z ulicami Struga i Orkana oraz przy jej końcu, w bezpośrednim sąsiedztwie Centrum Administracyjnego kombinatu. Na uwagę zasługuje jednak bardzo duża odległość dzieląca te przystanki, podkreślająca przelotowy charakter traktu poza strefą ścisłej zabudowy „starej” Nowej Huty. Dodatkowo od skrzyżowania z ul. Igołomską rozpoczyna się fragment alei zdominowany przez natężony ruch samochodowy, co znacząco zaburza jej funkcję spacerową na tym odcinku. Takie rozbitcie kompozycji tuż przed strefą wejściową na teren kombinatu w niedalekiej przyszłości może się pogłębić ze względu na planowany w tym miejscu przebieg trasy ekspresowej S7.

Pod względem ruchu pieszego również rysuje się podział alei na dwa odcinki. Przechodzi on od bardzo intensywnego w początkowym fragmencie, podążając od pl. Centralnego, do charakteryzującego się niemal zerowym natężeniem między ul. Wańkowicza a Centrum Administracyjnego HTS.

5. PROJEKT

Koncepcja projektowa obejmuje przestrzenie publiczne wzdłuż alei Solidarności. Są to krajobrazy i miejsca o różnym charakterze wymagające indywidualnych projektów, które nie zniszczą spójnej kompozycji i tutejszego genius loci.

5.1 Przestrzenie ciągów pieszych wzdłuż alei Solidarności.

Główny projekt dotyczy rewitalizacji stref ciągów komunikacji pieszej na całej długości jej miejskiego fragmentu. Częściowo przeprojektowany został podziału zielenicó w i wraz z nowym układem nawierzchni podkreśla on rytmy poszczególnych pierzei. Wprowadzono więcej łączników ze strefą parkowania, zakomponowanych w nawiązaniu do charakterystycznych miejsc w fasadach budynków jak na przykład wejścia do lokali użytkowych w parterach. Pozwala to na lepszy do nich dostęp oraz porządkuje cały układ. Na całej długości traktu zaprojektowano również miejscowe poszerzenia chodnika. Stworzono niewielkie placyki na wysokości miejsc formalnie ważnych. Pozwoliło to podkreślić m.in. charakterystyczny detal architektoniczny budynków oraz wygospodarować przestrzeń z miejscami do siedzenia, informacją o samej alei, jej lokalizacji w układzie dzielnicy oraz możliwych kierunkach kontynuowania zwiedzania.

Ważnym elementem projektu są elementy tzw. Małej architektury. Jest to renowacja betonowej okładziny kamiennie-ceglanych murków przy parterach usługowych oraz wprowadzenie oświetlenia w nawierzchni, które pozwoli wydobyć formy tych detali i podkreślić charakter miejsca. We fragmentach zaprojektowano również podziały poprzeczne w nawierzchni poprzez zróżnicowanie kolorystyki oraz rozmiarów dobranych płyt.

W projekcie głównych ciągów pieszych podkreślona została także funkcja informacyjna, rozplanowano system informacji wizualnej w postaci tablic i drogowskazów, pozwalających zorientować się zarówno w zasięgu alei jak i specyfice terenu, przez który przebiega. Wprowadzony system punktowego oświetlenia, umieszczonego w nawierzchni oraz w granicach zielenicó w, pozwala również po zmroku podkreślić kierunki i dalekie perspektywy w obrębie arterii oraz wydobyć strukturę zieleni wysokiej.

5.2 Park Szwedzki

5.2.1 Kompozycja, układ komunikacyjny

Projekt Parku Szwedzkiego zainspirowany został niezrealizowanymi projektami tej części alei Solidarności pochodzącymi z czasów budowy dzielnicy. Teren ten miał być zielonym salonem na spacerowej trasie z pl. Centralnego do bram kombinatu. Jednak w wyniku zmian kierunku rozwoju dzielnicy projekt ostatecznie został zawieszony, a ścieżki wyznaczono ze względu na główne kierunki ruchu pieszego na tym obszarze. Również nasadzenia ostatecznie wprowadzone zostały bez żadnego projektu. Fazę projektową tego terenu poprzedzono, zgodnie z rutynowym postępowaniem, inwentaryzacją oraz proponowaną gospodarką zielenią.⁸ Zaprojektowano nowy, geometryczny układ komunikacyjny, oparty o kierunki równoległe względem alei Solidarności i „bloku szwedzkiego” oraz aleję Przyjaźni i ogrodzenie terenu parafii. (ryc.4) Narożniki powstałych dwóch centralnych prostokątów połączone zostały ze sobą czterema ścieżkami. Środkowa przełączka „bloku szwedzkiego” oraz znajdujący się nad nią układ charakterystycznych balkonów wyznaczają oś centralną układu w kierunku północ – południe. Do układu dodano poszerzoną strefę wejściową od strony al. Przyjaźni wyznaczającą oś układu w kierunku wschód zachód. Ważnym elementem układu komunikacyjnego są drewniane podesty. Największy, znajdujący się w środkowej części parku stanowi jego kluczowe uzupełnienie pod względem utrzymania przelotowego charakteru parku po przekątnej(ryc.5). Podest został wyniesiony ponad teren. Dzięki nieregularnemu geometrycznemu kształtowi załamuje on układ prostych ścieżek i wyznacza nowe kierunki percepcji parku. Konstrukcja zyskała dodatkowo system podświetlenia od spodu co daje wyjątkowy efekt po zmroku i wprowadza nową atrakcję do parku – teatr cieni. Uzupełnieniem parkowej scenografii jest system oświetlenia zamontowanego w gruncie pod koronami niektórych drzew. Nawiązaniem do formy i kierunku wyznaczonego przez główny podest są dwie podobne w formie, ale mniejsze konstrukcje, ułożone na jednej z przekątnych parku. Wszystkie

⁸ Oczyszczenie parku z niepożądanych nasadzeń, wskazanie drzew i krzewów do usunięcia.

trzy razem, pojawiające się między drzewami, z poziomu człowieka tworzą charakterystyczny układ. Dodatkowo na teren parku wprowadzone zostały ławki oraz oświetlenie, a na jego obrzeżach zlokalizowano stojaki na rowery, tablice informacyjne, a także odpowiednio zaprojektowaną strefę parkingową. Wprowadzono również niewielkie żwirowe placyki – miejsce przeznaczone na czasowe wydarzenia jak np. lokalizację karuzeli, wystawy plenerowej czy kina letniego.

Ryc. 4. Projekt Parku Szwedzkiego.
Źródło: Schemat autorki.

Fig. 4 The Project of Swedish Park.
Source: author's scheme.

5.2.2 Strefy kompozycyjno-funkcjonalne.

Strefa wejściowa od strony al. Przyjaźni – w tej części zaprojektowano przeszklone pawilony połączone ażurowym układem przęsł. Element ten organizuje zachodnią ścianę parku i tworzy ramę dla strefy wejściowej. W pawilonach umieszczono bistro, wypożyczalnię sprzętu parkowego oraz punkt informacji turystycznej połączony z niewielkim stanowiskiem Nowohuckiej Biblioteki Publicznej stanowiącym zaplecze dla znajdującej się w głębi parku Strefy Książki.

Detalem rzeźbiarskim, znajdującym się w strefie wejściowej parku, jest stalowy wachlarz z przedstawionym po obu stronach w formie odlewu układem zabudowy dzielnicy (ryc. 6). Ukazuje on Nową Hutę z podziałem na sektory i osiedla, które wraz z poszczególnymi budynkami zostały opisane według pierwotnego systemu ich identyfikacji. Pierwotnie miasto podzielone było na sektory A, B, C i D, a za podziałem tym szła numeracja osiedli - przylegające do placu Centralnego otrzymały najwyższe numery A-31, B-31, C-31, D-3, które miały w kierunku osiedli na obrzeżach układu do A-1, B-1 itd. W roku 1959 osiedla otrzymały nowe nazwy, jednak nawiązanie do dawnego systemu stanowią nazwy osiedli przy pl. Centralnym - Centrum A, B, C, D.⁹ Obiekt przedstawiający tak szczegółowy plan wykorzystywany może być jednocześnie jako ogromna plansza do, inspirowanej grą w „statki”, gry w „bloki”. Na tych samych zasadach gracze po dwóch stronach wachlarza mogą zaznaczać i projektować swoje układy zabudowy Nowej Huty. Przedłużeniem placu wejściowego są ławy biegnące wzdłuż projektowanego wyniesienia terenu, znajdującego się na osi komunikacyjnej. Taka zabawa terenem zmienia dodatkowo percepcję parku, który w swojej formie, dzięki koronom drzew, jest wnętrzem krajobrazowym o niskim „sklepieniu”.

Strefa Książki – znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie „bloku szwedzkiego”. Budują ją ażurowe konstrukcje stalowo drewnianych stelaży, których układ stanowi odbicie charakterystycznych układów balkonów budynku (ryc.5). Z poziomu człowieka patrzącego ku górze daje to ciekawy efekt nakładana się na siebie dwóch planów. W okresie letnim

⁹ "Nowa Huta, Przeszłość i wizja. Studium Muzeum Rozproszonego". Praca zbiorowa pod red. Jacka Salwińskiego i Leszka Sibili, Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Kraków 2005, s. 108

pełnią one również funkcje półek na książki. Dodatkowo w nawierzchni zaznaczone zostały dostępne z tego miejsca najatrakcyjniejsze kierunki spacerów po Nowej Hucie oraz drogowskazy do najbliższych filii Nowohuckiej Biblioteki Publicznej oraz dzielących nas od nich odległości. Istotnym elementem są detale rzeźbiarskie nawiązujące do ustawionych na półkach książek. Dzięki odpowiedniej szerokości stelaży w niektórych miejscach przewidziano także stałą ekspozycje wybranych wydawnictw z Biblioteki Nowohuckiej.

Ryc. 5 Wizualizacja – centralny podest oraz w tle Strefa Książki. Źródło: schemat autorki

Fig. 5 Visualization – the visualization of central platform and The Books Zone. Source: author's scheme

Ryc. 6 Wizualizacja – rzeźba z układem Nowej Huty – gra „Blok”. Źródło: schemat autorki

Fig. 6 the visualization – sculpture with Urban system of Nowa Huta – game „Blocks”. Source: author's scheme

5.3 Przestrzenie publiczne przy skrzyżowaniu z ul. Bulwarową.

Kolejnym fragmentem alei Solidarności objętym projektem szczegółowym są przestrzenie przy dwóch gmachach na obrzeżach miejskiej zabudowy dzielnicy, przylegające do ul. Bulwarowej. Stanowią one końcowe zamknięcie kompozycji miejskiego traktu i są częściowo swoim odbiciem lustrzanym, dlatego kompozycje zaprojektowane zostały z podkreśleniem kierunków wiodących wzrok z jednej strony alei na drugą.

Ryc. 7 Wizualizacja – projekt placu przed Zespołem Szkół Mechanicznych. Źródło: schemat autorki

Fig. 7 Visualization – the square in front of building of the Mechanical School - project. Source: author's scheme

Ryc. 8 Wizualizacja – projekt skweru przy gmachu na os. Stalowym. Źródło: schemat autorki

Fig. 8 Visualization – the project of square on Stalowe estate. Source: author's scheme

5.3.1 Projekt placu

Plac przed budynkiem zespołu Szkół Mechanicznych użytkowany jest obecnie jako duży parking. Jego różnorodna nawierzchnia, przez lata użytkowania uległa zdegradowaniu. W projekcie nawierzchni uwzględniono monumentalne wejście do obiektu i nawiązano częściowo do podziałów jego fasady (ryc.7). Tak podkreślona w nawierzchni architektura zostaje wydobyta i zmienia sposób postrzegania całego traktu, nadając mu monumentalnego charakteru. Płyty o takich samych wymiarach zróżnicowane zostały pod względem koloru i ułożone w równoległe pasy różnej szerokości, tworzące układ symetrycznym względem środkowej osi. Przecinają one ciąg pieszy alei pod kątem prostym, jednak dzięki poprowadzeniu wzoru „na zakładkę” komponują się z nim i w całość wyznaczając jego przebieg.

5.3.2 Projekt skweru.

Po drugiej stronie al. Solidarności znajduje się niewielki skwer stanowiący poszerzenie ciągu pieszego oraz strefę wylotową dla komunikacji z terenu os. Stalowego. Obecnie jest on bardzo zdegradowany, roślinność niepielęgnowana i nieprzycinana, zarówno wysoka jak i wypełniająca strefy trawników, zarosła istniejący układ i wpływa na negatywny odbiór tej przestrzeni. Po przeprowadzonym oczyszczeniu, skwer rozpatrzono pod kątem głównych kierunków komunikacji niezbędnych w tym terenie, z którego spacer po dzielnicy można kontynuować w ciekawych kulturowo i przyrodniczo kierunkach (ryc. 8).

Ważnym elementem było również boczne wyjście z gmachu znajdującego się w sąsiedztwie skweru. Bogato zdobione tralkami schody oraz pochylnia nawiązują do renesansowego ducha dzielnicy. Wyjście zyskało oprawę w postaci niewielkiego placu utworzonego z takich samych płyt jak plac przy Zespole Szkół Mechanicznych. Podobne zróżnicowanie kolorystyczne użytego w nawierzchni materiału pozwoliło podkreślić bryłę schodów i pochylni. Główne ciągi piesze zostały zaprojektowane tak by dodatkowo podkreślić oś widokową jaką daje przełęczka, umożliwiająca daleki widok z obszaru skweru w głąb os. Stalowego.

5.4 Projektowany przystanek.

Integralną częścią koncepcji, jednak już o charakterze ponadlokalnym, jest projektowany nowy przystanek, zarówno autobusowy jak i tramwajowy, na wysokości ul. Wańkowicza, w bezpośrednim sąsiedztwie płynącej pod aleją rzeki Dłubni. Idea utworzenia przystanku powstała po analizie ruchu pieszego w obrębie alei. Poprawia on dostępność do terenów dawnej wsi Krzesławice oraz w przyszłości pozwoli zagwarantować dostęp do terenów na południe od al. Solidarności, które włączone będą do Systemu Parków Rzecznych Krakowa.

6. ZAKOŃCZENIE

Propozycje zabiegów projektowych, obejmujących aleję Solidarności wynikały z próby podkreślenia symboliki i potencjału tego fragmentu Nowej Huty. Głównym założeniem projektu było zachowanie jej istniejącego charakteru alejowego, zadbanie o jego dalsze funkcjonowanie oraz nadanie mu nowych treści. Wszystkie działania podejmowane są z uwzględnieniem zarówno przywiązanych do tego miejsca mieszkańców, jak również nowych odwiedzających, poznających dzielnicę przez pryzmat alei Solidarności. Dzięki takiemu wielowymiarowemu podejściu do przestrzeni możliwe staje się odzyskanie jej dawnego, jednolitego i monumentalnego charakteru, ale także, dzięki naturalnym i historycznym uwarunkowaniom, podkreślenie wartości w całym układzie Nowej Huty, mimo iż w założeniu nie stanowiła ona centralnej, najważniejszej osi.

THE REVITALIZATION PROJECT OF PUBLIC SPACE ALONG SOLIDARNOŚCI AVENUE IN NOWA HUTA

The subject of this project is Solidarność Avenue in Nowa Huta, Krakow. It concerns the street itself as well as the public space that surrounds it. The creation of the project has been preceded by a deep analysis from a historical and cultural point of view and a study of possible planning conceptions. A detailed analysis of the structure of the whole greenery has been carried out and a project of planning for the concrete sections has been prepared. The purpose of this project is to revitalize the public space that it concerns, emphasize its representative character, present its importance in the urban arrangement of the whole district, enrich its functionality, visually unify it and improve the quality of the infrastructure and surface of the streets. The creation of a better connection between the center of the district and the green areas near the steelworks and improving their accessibility was also an essential point of the project.

Solidarności Avenue starts at the Ronald Regan Central Square and ends at the intersection with Ujastek Street, near the Administrative Center of AcerolMittal Poland's Unit in Cracow – historic Huta Sendzimira. It has two lanes in each direction, separated by a green belt with tramways. It is one of the five avenues that together form a fan-shaped basis of the Nowa Huta's urban system. The central axis of the district is an Avenue of Roses, and Solidarności Avenue goes symmetrical to the running west Avenue of Gen. W. Anders (formerly October Revolution). Coverage of urban areas from the east and north side is associated with the passage of Dłubnia Valley. It's a green area of recreation and also a green barrier between the city and the steelworks complex. From the south, the new city system is closed by the Vistula escarpment.

On 30.12.2004 the urban layout of the "old" Nowa Huta was entered in the register of historic monuments of Krakow as a representative example of social realism urban planning in Poland. Thus, the section from Central Square to the Bulwarowa Street cannot be changed in its nature and density of buildings and land forms. Additionally Solidarności Avenue is one of the borders of the three existing local development plans for the areas located between Bulwarowa Street and the Administrative Center. Therefore, it was possible to analyze directions of development of its nearest neighbor. What is important for today's district situation, the local development plan for the whole oldest part of Nowa Huta is now being prepared.

HISTORY

Nowa Huta, although planned as a completely new organism, was integrated with the existing arrangement of the villages of Bieńczyce, Krzesławice, Czyżyny and Mogiła. It occupies the area which was previously mainly devoted to agriculture, a natural consequence of rich brown soil and humus. The concept of chief designer, Tadeusz Ptaszycki, was maintained - it combines features of the garden city and the ideal city as a parent. Representative sequences of residential building were planned along Solidarności Avenue – all in accordance with the canons of social realism with its references to the Renaissance, Baroque and Classicism. Its first name was Avenue of Labor Leaders, then between 1958 and 1991 it was called Lenin Avenue, and from 1991 it bears its current name, which refers to the Solidarity trade union.

Nowa Huta is an unfinished system. Plans of representative buildings on the main axis along the Roses Avenue and the closure of the urban system on the side of the Vistula escarpment were never implemented. Solidarności Avenue is its only part where the ideological assumptions of new city have been met to a large extent. Despite the suspension of plans concerning creation of green enclave on the site of today's Swedish Park, the avenue largely meets assumptions of a perfect city's route - primarily due to the closure of its interior by the twin buildings of the administrative center. The route also combines traces of every stage of formation of Nowa Huta. In this part of the district its first

modernist building was erected, the so-called "Swedish block", designed by Janusz and Marta Ingarden. The last of the modern buildings, the church of M.B. Czestochowska is also located here. The distinctive body of the church roof rising above the treetops is an important element of the composition of the avenue. However, shifted behind the building line, it does not dominate the whole area.

ANALYSIS OF EXISTING CONDITION – COMPOSITION, GREEN AREAS, COMMUNICATION

In the urban scale Solidarności Avenue is a specific line in the landscape, which has been highlighted by the rich green planting row. Trees reach the age of 60 years and because they were introduced in the urban system simultaneously with buildings, they are now the leading element of composition.

In local terms, in the context of the district, the avenue can be divided into two very different parts. The first is the section running through the urban area, marked by the buildings' facades and the rows of trees on both sides of the alley. Wide pedestrian lanes along its entire length are separated from the road by the equally wide green areas. It is a characteristic solution for the whole district system. An important role in the system of green areas of this urban part of the avenue is played by the Swedish Park. It complements the green wall in the west, but also introduces a green edifice, contrasting with buildings. The characteristic architectural elements of pedestrian routes are low walls, repeated in two places at the entrances to commercial premises. Unfortunately, today the state of trim and cladding is very bad, which not only makes them unsightly, but also affect the reception of the whole pedestrian route. Another element important in terms of composition is the parking lane on the edge of the road, located along the entire length of avenue. It was not in the original design, as there was much less traffic in the times when the city was built, and there were bicycle lanes there. Due to that the issue of access to cars parked on this parking lane is another factor effectively disturbing the rhythm of the alley. The parking lane is located between the road and the lawn and there is no connection to the pedestrian lane, the lawns are routinely trampled by drivers trying to get the shortest way to the sidewalk.

The last two points of the urban part of Solidarności Avenue, the freestanding buildings of the Mechanical School at the north side and the building partly occupied by the Prosecutor's Office on the east side, have been offset from the previously existing building line and separated from the street by a wide green belt. The second, suburban zone of the avenue is a part running through the valley of Dłubnia river, related with recreation areas of Nowohucki Artificial Lake and the allotments. Next it runs in the vicinity of the old village Krzesławice and of the green insulation area of steelworks. The idea of "the city - garden" is realized perfectly in such rich collection of vegetation systems.

The level of traffic, both pedestrian and vehicular, is also very important in the analysis of the current state of the avenue. There are both bus and tram routes running along it, and the stops are placed at strategic locations - at the intersection with Orkana and Struga Streets and in its end in the immediate vicinity of the Administrative Centre for Steelwork. A very large gap between those two stops is also noteworthy, as it emphasizes the route-through nature of the alley beyond the strict building system. In terms of pedestrian traffic there is a visible division into two sections - going from very intense in the initial passage near Central Square to almost completely non-existent between Wańkowicza Street and the Administrative Centre of steelworks.

THE PROJECT

The design concept includes public space of Solidarności Avenue. These are the landscapes and places with varying nature that require individual projects, which do not destroy the coherent composition and the local genius loci.

The main project involves the revitalization of zones of pedestrian routes along the section of avenue running through the part of "old" Nowa Huta. The division of lawns was partially redesigned and, with the new surface layout, it now emphasizes the rhythm of each frontage. There were made more connections with area parking, designed in relation to specific places in the facades of the buildings, like entrances to commercial premises on the ground floors - it allows a better access to cars and organizes the entire system. There were also local extensions of pedestrian route and small squares designed along the entire length of the highway. The location of those small squares was chosen in accordance with the original location of places of local importance. This emphasised the characteristic architectural detail of buildings and save space for seating, information about the avenue, its location in the district system and the possible directions to continue exploring. The lighting system that was introduced will emphasise the directions of distant perspectives within the artery, even after dark.

SWEDISH PARK

Composition, communication system

The project of Swedish Park was inspired by unrealised projects of this part of the avenue from the time of construction the district. This area was supposed to be a green open space with geometrical layout, an important place at walking route from Central Square to the gates of steelworks. However, due to changes in the direction of development of the district, the project was finally suspended; paths have been set due to the main direction of pedestrian traffic in this area. Plantings have also been introduced without any project.

After cleaning the area of the park from unwanted plantings, a new communication system was designed - it is geometrical, based on directions parallel to Solidarności Avenue and the "Swedish block" and also to Przyjaźni Avenue. Important elements of the transportation system are wooden platforms. The largest one, which is located in the central part of the park, is the essential complement in terms of the maintenance the diagonally pass-through the park. The platform was raised above the ground and with its irregular, geometric shape refracts simple system on paths and sets new directions for the perception of the park. The construction has gained additional illumination system from below which gives a unique effect after dark and introduces a new attraction in the park - Shadow Theater. References to the form and direction of the main platform can be seen in two similar but smaller structures, located on one of the park's diagonals. Into the park were also introduced benches and lighting system, and on its outskirts there were located bike racks, information panels and suitably designed parking zone. The new project also includes a small gravel squares - a place for temporary events such as an outdoor exhibition, the summer cinema.

Compositional and functional zones

The entrance from Przyjaźni Avenue - in this section glass pavilions were designed connected by openwork system of spans. In pavilions there are tourist information, bistro, park equipment rental and a small office of Nowohucka Public Library - base for Books Zone which is located in the park. In the entrance area of the park there is also sculptural detail - the range made of steel showing the plan of district which embossed on both its sides. It shows the entire urban system of Nowa Huta by sectors and housing estates. They are described by the first, original identification system. Originally, the city was divided into sectors A, B, C and D, and numbering of the estates followed that division - adjacent to the Central Square received the highest numbers of A-31, B-31, C-31, D-3, which decreased towards housing estates on the outskirts to the A-1, B-1, etc. In 1959 housing estates received a new name but today the names of housing estates near Central Square - Centre A, B, C, D - are a trace of this system. This detailed plan can be used as a huge game board for the game "Blocks", inspired by the game "Ships". On the

same principles the players on both sides of range can design their own urban systems of Nowa Huta. The extension of the entrance area is comprised of benches running along the projected knoll, which is located on the communication axis of the park. This intervention in project also changes the perception of park, which in its form, because of the trees, is an interior with a low "ceiling".

Books Zone - located in the immediate vicinity of the "Swedish block." It consists of constructions of steel and wooden openwork frames. Their arrangement is a reflection of typical balconies in the building. From the perspective of a man looking upwards it gives an interesting effect - two imposed plans. In the summer they also function as bookshelves. In addition, in the surface are marked the most attractive direction for walks through Nowa Huta which are available from this place and signposts to the nearest branches of the Nowohucka Public Library with the distance to them. An important feature is sculptural elements referring to the set of books on the shelves.

The public spaces near Bulwarowa Street.

Other parts of the Solidarności Avenue covered by the project are public spaces next to two buildings on the outskirts of urban system of district, adjacent to the Bulwarowa Street. They are partly mirror image of each other, so the new compositions were also designed for leading the eyesight from one site of avenue to another

The project of the paved square

Square in front of the Mechanical School is currently used as a large parking lot. Its varied surface, devoid of a specific project, has been degraded by years of use. In the project of a new surface the monumental entrance to the building has been taken into account – it refers in part to the divisions of the facade. Architecture has been extracted by highlighting in the surface and therefore changes the perception of the road, giving it a monumental character. Plates in two varied colors are arranged in parallel strips in symmetrical arrangement relative to the central axis. Their layout crosses the sidewalk, however, due to a special leading of the design, sets its course.

The project of the green square

On the other side of the Solidarności Avenue there is a small square which is the extension of the pedestrian zone and an important part of communication from area of Stalowe estate. This place is now very degraded; vegetation is not cultivated so disrupts the existing arrangement. It's important avenue's part because from here visitors can continue walking around the district in a number of interesting ways, both cultural and natural. An important element of new project was also lateral exit of the building located in neighborhood of the square. It gained the binding of a new surface - a small square created from the same plates as the square next to the Mechanical School. The main pedestrian routes have been designed to further emphasize the axis of observation and a distant view from the square area into the neighboring housing estate.

Bus and Tram stop project.

An integral part of the project, but in supra-local character, is brand new stop, both bus and tram, at an altitude of Wańkowicza Street, next to the Dłubnia river. The idea to create this stop was founded after the analysis of the pedestrian traffic within the avenue, which shows its utter disappearance from this point. It will improve the availability of area of the former village Krzesławice and in the future will help to ensure access to area to the south of Solidarności Avenue, which will be included in the Cracow River Parks System.

ENDING

Project proposals resulted from attempts to emphasise the symbolism and the potential of this part of Nowa Huta. The main goal of the project was to preserve the existing character of the avenue, taking care of its continued existence and giving it new content. All propositions including both residents attached to this place and new visitors wanting to know the district through the prism of Solidarity Avenue. With this multidimensional approach to the avenue it is possible to recover its old, unified and monumental character. And because of the natural and historical determinants it is possible to emphasize value of avenue in the entire system of Nowa Huta, despite the fact that in assumption it was not the main axis of the district.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Dzieszyski Ryszard, Franczyk Jan. 2006. Encyklopedia Nowej Huty, Wydawnictwo Towarzystwa Słowaków w Polsce. Kraków.
- [2] Komorowski Waldemar. 2000. *Nowa Huta – zabytek socrealizmu* [w:] Krakowska Teka Konserwatorska, Tom I, Urząd Miasta Krakowa. Wydział Architektury, Geodezji i Budownictwa. Oddział Ochrony Zabytków. Agencja Wydawnicza Zebra. Kraków
- [3] Kosiński Wojciech. 2011. *Miasto i piękno miasta*. Politechnika Krakowska Wydawnictwo PK. Kraków
- [4] Kosiński Wojciech, 2011, *Piękno i brak piękna zielonej szaty w osiedlach II RP, PRL oraz III RP – w stronę urbanistyki krajobrazu*. Szczecin, Przestrzeń i Forma 16/2011. SFERA – Szczecińska Fundacja Edukacji i Rozwoju Addatywnego. Szczecin,
- [5] Miezian Maciej. 2004. *Nowa Huta. Socjalistyczna w formie, fascynująca w treści*. Wyd. Bezdroża. Kraków
- [6] *Nowa Huta – architektura i twórcy miasta idealnego. Niezrealizowane projekty*. red. A. Biebrzycka. 2006. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa. Kraków
- [7] *Nowa Huta, Przeszłość i wizja. Studium Muzeum Rozproszonego*. red. Jacek Salwiński i Leszek Sibila. 2005. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa. Kraków.
- [8] *Pierwsze socjalistyczne miasto w Polsce*. oprac. Jan Skarbowski. 1971. Wydawnictwo Literackie. Kraków
- [9] Sibila Leszek. 2007. *Muzeum Rozproszone Nowej Huty. Przewodnik*. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa. Kraków
- [10] Zachariasz Agata. 2006. *Zieleń jako współczesny czynnik miastotwórczy ze szczególnym uwzględnieniem roli parków publicznych*. Wyd. Politechniki Krakowskiej, Kraków.
- [11] Zieliński Miłosz. 2010. *Nowa Huta – miasto zielone, miasto socrealistyczne – koncepcja architektoniczno krajobrazowej rewitalizacji centrum Nowej Huty*. Przestrzeń i Forma 13/2010. SFERA – Szczecińska Fundacja Edukacji i Rozwoju Addatywnego. Szczecin
- [12] Zieliński Miłosz. 2011. *Regeneracja czy rewitalizacja miejskiej przestrzeni publicznej?* Przestrzeń i Forma 15/2011. SFERA – Szczecińska Fundacja Edukacji i Rozwoju Addatywnego. Szczecin,

O AUTORZE

Absolwentka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej na kierunku Architektura Krajobrazu. Współpracowała z Pracownią Animacji Ekologicznej Ośrodka Kultury im. Norwida w Krakowie przy projektach „Ogrody Nowej Huty” oraz „Młodym okiem na zieleń”. Nowohucianka.

AUTHOR'S NOTE

Graduated from the Faculty of Architecture of Cracow University of Technology majoring in Landscape Architecture. She collaborated with the Ecological Animation Department in The C. K. Norwid Culture Centre in Cracow on projects “Ogrody Nowej Huty” and “Młodym okiem na zieleń”. Born in Nowa Huta.